UiA2014

1962. Casa Lujan (Jordi Roca)

J. M. Martorell i Oriol Bohigas (col·laborador David Mackay

1. BIOGRAFIA

Els tres autors de la casa són els fundadors de l'estudi MBM, l'any 1954. Al principi dels anys 50, el Grup R, fundat per Martorell i Bohigas, intentava el renaixement del Moviment Modern a Espanya, però aviat s'adonaren que no n'hi havia prou amb recuperar les vanguardies anteriors a la Guerra Civil i limitar-se a continuar la tasca que havia començat el GATCPAC. Així, la situació social, política i econòmica del país fan que es reaccioni davant el formalisme del racionalisme, que es reflexa en una arquitectura de composició abstracta, amb murs llisos i blancs, rigidesa, internacionalisme...La reacció del Grup R i MBM és la de buscar una resposta més reallista i compromesa amb les peculiaritats d'una regió específica, en aquest cas Espanya i més concretament Catalunya, però amb una mentalitat oberta a influències i tècniques exteriors, arribant a postular que l'única manera de que el racionalisme, el funcionalisme i les grans conquestes dels mestres de l'arquitectura moderna no caiguin en un manierisme inútil, és a través del nou realisme, que s'oposa a l'aspecte formal del racionalisme i que combina elements heredats de la tradició constructiva catalana amb moderns sistemes de construcció.

Manzana Pallars 1958-59

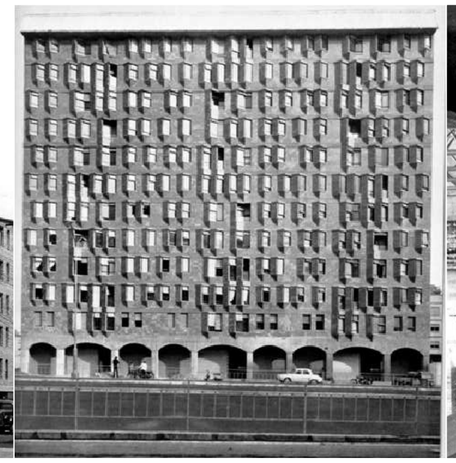

Av. Meridiana 1964-65

Escola Garbí 1962-73

2. ANÀLISI

2.1 | DESCRIPCIÓ ANALÍTICA DE L'OBRA

Llenguatge:

En aquest projecte s'utilitza la volta catalana de manera que identifica l'edifici de forma molt contundent. Això es fa portant el sistema estructural fins a l'expressió exterior de l'edifici, i utilitzant el contrast entre el formigó i l'obra de fàbrica per ressaltar-ho. La referència respecte aquest tema es clara, els arquitectes es serveixen del New Brutalis per donar identitat a l'edifici, amb una actitud cosmopolita que acabarà siguent pròpia d'ells.
S'utilitzen elements comuns a la zona on s'implanta l'edifici de manera natural. Per exemple en les obertures, es troben diferents tipus de sistemes de control de la llum, persianes, porticons, corredisses... perfectament normals a la Catalunya de segona meitat del s.XX i fins ara.
Amb tot, no es renunda a donar força expressiva a l'edifici, procurant que els elements en contrast ho facin contundentment (parts de formigó sobressortint del pla d'obra de fàbrica, obertures amb geometria compositivament potent... de manera que es denota que tot i recuperar elements vernacles, aquesta és una arquitectura conscientment dissenyada.

Distribució/esquema:
La casa segueix un esquema binuclear, accedint pel mig mitjançant un espai exterior i separant els espais de dia i de nit a banda i banda. El fet de fer servir uns elements tant potents com les voltes catalanes té implicacions en la distribució, que s'organitza respecte els eixos d'aquestes, encara que no d'una forma tant rigorosa com en els exemples de la mateixa estratègia que va produir, per exemple, Le Corbusier.
El mòdul de dia està relacionat amb l'espai exterior de manera més directa, es pot accedir a la terrassa, mentre que el de nit, a una cota lleugerament més baixa (fruit en part de la topografia on s'implanta la casa) és més recollit. Aquest és el que es desvia una mica de la típica distribució segons la direcció d'una volta, i si bé sí que segueix les seves direccions ortogonals per distribuir, utilitza un esquema d'espiral per accedir a les diferents habitacions a partir d'un distribuïdor, que no hi té res a veure.

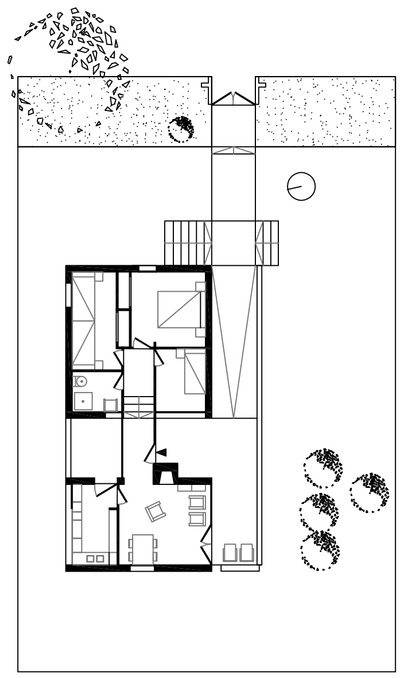

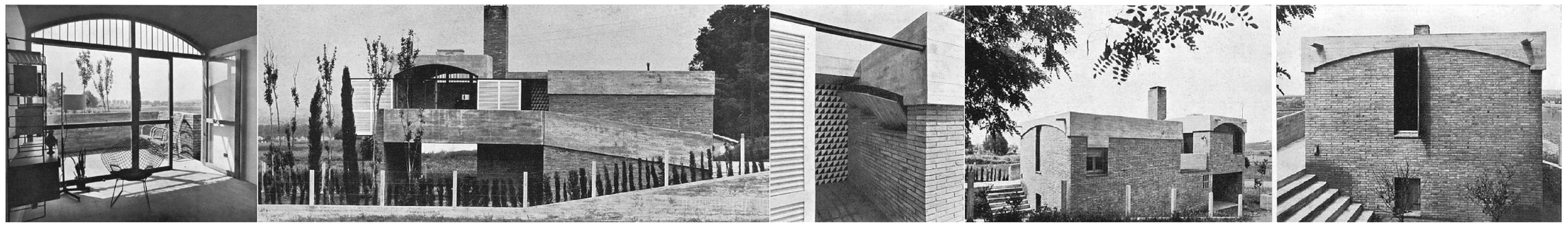

2.2 | CRÍTICA COMPARADA AMB ELS SEUS MODELS

Els referents que es poden identificar per la casa Lujan es poden encarar de dues maneres: una és la utilització de la volta catalana per organitzar l'edifici de forma molt potent, com és el cas de les cases de J.Ll.Sert pel GATCPAC al Garraf, en què si bé l'espai interior es configura de manera molt semblant a la casa Lujan, no s'aprofita de la mateixa manera per configurar l'aspecte exterior de l'edifici, la qual cosa segurament té més a veure amb l'arquitectura vernàcula de la zona, en què les voltes no eren un element per lluir, sinó senzillament una solució estructural molt optimitzada sense gaires més pretencions.

D'altra banda, es poden trobar diversos exemples d'edificis en què aquesta solució estructural sí que s'utilitza per donar expressió a l'edifici, i es pot considerar que en gairebé tots els casos això es fa seguint una estètica brutalista, és a dir, els diferents elements es presenten directament del material que els sustenta, presentant un gran contrast entre diferents funcions, i explicant molt "honestament" com funciona l'edifici. Un exemple rellevant és el d'Antoni Clotet, que va fer d'aquest arquetip la seva signatura a l'hora de fer una casa.

L'aportació principal al desenvolupament d'aquest llenguatge vé de Gran Bretanya, on arquitectes com Stirling i Owen en paral·lel a A i P Smithson el van fer internacionalment reconegut. Tot i així hi ha exemples molt antics de Le Corbusier utilitzant aquesta combinació de conceptes.

Els dos exemples d'aquest arquitecte que poden considerar-se referències més directes d'aquesta casa són la casa de Cap de Setmana i sobretot la Maison Jaoul, que utilitzen una imatge gairebé igual que la que van fer servir els arquitectes de MBM posteriorment per a la casa Lujan.
Però hi ha una diferència important: mentre que Le Corbusier assumeix amb totes les conseqüències l'ús de la volta com a arquetip en la distribució de l'edifici, els MBM no ho fan de forma tan rigorosa. Es pot considerar que LC és més purista o més a curat a l'hora de donar coherència a la imatge exterior, l'estructura i la distribució de l'edifici, de forma especialment visible en planta a la Maison Jaoul.

Cases d'estiueig al Garraf, GATCPAC 1932-35

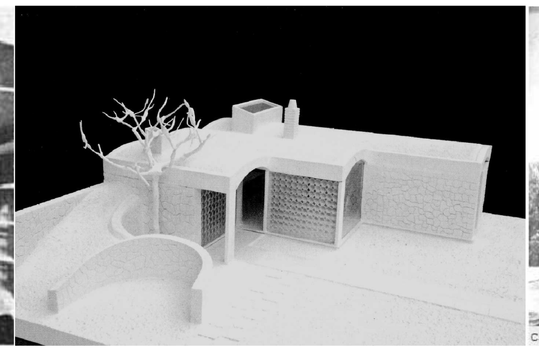

Maison de Fin de S. Le Corbusier 1935

Casa Martínez, Antoni Bonet 1942

Maison Jaoul Le Corbusier 1954-56

Ham Common Flats, Stirling/Gowan 1955

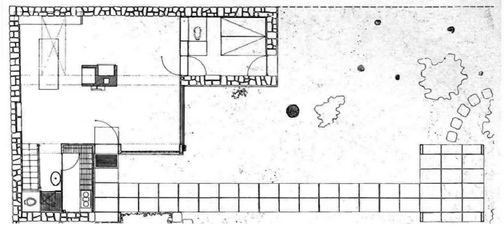

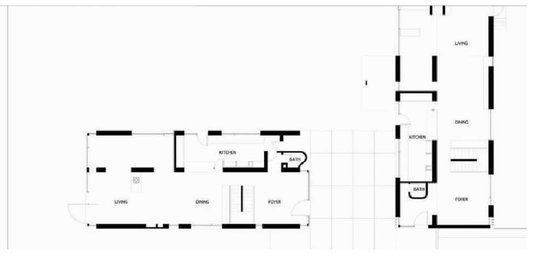

3. CONCLUSIONS

Es pot interpretar aquesta obra dins el context de "l'aterratge" del Moviment Modern a Catalunya, vist des d'una perspectiva regionalista, tot i que MBM representaria un actor tardà d'aquesta tendència, posterior als altres exemples.
Es poden identificar diferents reaccions a l'adaptació de l'estètica racionalista a una zona concreta, utilitzant diferents arquitectes com a cas prototipic de cada una.

Sert, interpretació del Mediterrani

Coderch, adaptació del llenguatge vernacle

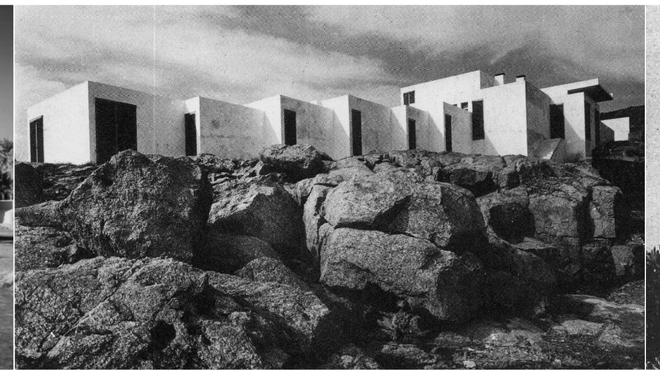

Sostres, imatge de modernitat

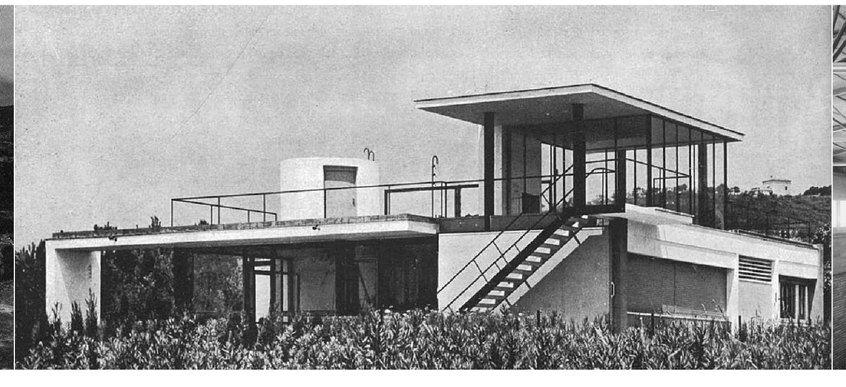

MBM, influències internacionals

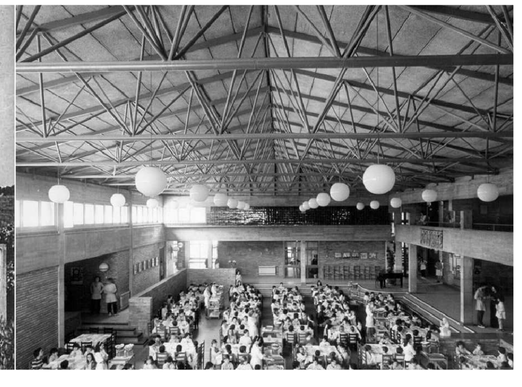

BIBLIOGRAFIA

Llibre

Historia de la arquitectura española / [director, José Luis Morales y Marín ; coordinador: Wilfredo Rincón García]

AC : publicación del GATEPAC / [coordinadors: Belén García-Quiñones]

Le Corbusier / Willy Boesiger

Pàgina web

www.etsav.upc.edu

www.mbmarquitectes.cat

www.hitcarquitectura.com